

Vestmannen.

Nr. 2

20. februar 1991

7. årgang

Tankekonn

Spør aldri
om arbeid
millom dei unge
løner seg.

Aslaug Høydal

Grundtvig ein åndsens gigant

Danmarks store salmediktar, historikaren og skaparen av grundtvigianismen og folkehøgskulen, var ein åndsens gigant, eit ljós som lyste og vermede over heile Norden og endå lengre. Men i si samtid var han umstridd, og livet hans var på mange vis stormande. Um denne åndsgiganten hev sokneprest Svein E. Kvamsdal i Ullensvang laga eit program som ber titelen «Strenget er af Guld. Grundtvig i ord og tonar».

Kvamsdal og dei andre medverkande førde dette programmet fram i Johanneskyrkja i Bergen no fyrre kvelden. Vestmannalaget i samarbeid med Johannes kyrkjelyd var tilskipar, og dei frammøtte fekk ei sjeldsynt fin uppleveling. Kvamsdal hev makta å få fram biletet frå dei ulike bolkar i Grundtvigs liv, han spelar sjølv Grundtvig, og han gjev att scenor som Grundtvig hev skildra i skriftene sine, og held eit par

stutte utdrag av preikor etter Grundtvig. Ut ifrå dette programmet stig eit klårt biletet av ein åndsmann i det store format, ein tenkjar og ein nyskapar, og ikkje minst: Ein sanningssøkjar.

Med i programmet er nokre av Grundtvigs kjende salmar. Han er nok rekna for den største salmeskald i Norden. Og Kvamsdal syng sume av dei, og stadfester at han er stor songar og. Andre fær møtelyden vera med og syngja. Cand. theol. Evi Risa Kvamsdal var forteljar, og ved orgelet sat organist Eli Johanne Rønneklev. Ho og hadde nokre fine songnummer.

Alt i alt ei sterkt og rik påminning om Grundtvigs liv og verk. Til sumaren flytter Svein E. Kvamsdal til Volda, han er vorten prest der. No bør Hordalandssbygder få honom til å koma med dette programmet fyrr han reiser, og deretter må Sunnmørssbygdene få vita um dette programmet.

Olavsbanneret

I kunstnaralbumet til Olaf Hanssen finn me diktet nedanfor av Hans Reynolds (1876-1933) um det eldste norske flagget i raudt og gult, kalla Olavsbanneret (sjå Vestmannen nr. 1/1991). Diktet er dagsett den 15. juni 1925 og er ei påminning um dei lange sogerøtene til dette raupe flagget med gul kross. Diktet er med i «Ei bok um Olaf Hanssen» (Norsk Bokreidingslag 1983, tilskipa av Conrad Clausen).

Frå du rāude, gule flag,
Fargebragd frå Kervfoss Dag,
Du, som i frad Mast og fjell
hele Norens knite fjell
og med dakkon over fjord
djervt i Verbeviking fór? -

Hans Heynolos.

Björvin

15:e Júní 1925

Lånteke frå bladet «Dagen»:

«Reise det som velt er»

Eigil Lehmann:
«Reise det som velt er»
Um norrøn málbygnad og
málbunad.
og:
«Ettirrakstur»
Norsk Bokreidingslag.

Eigil Lehmann er ein mykje kunnig filolog. Og når det er tale om gamal og ny norrøna, finst det knapt maken til han her i landet utanfor fag-filologanes krins. Og eg veit ikkje om alle dei heller, dreg for jamm hommel med honom. Difor er det mykje å læra i denne boksi hans om å reisa det som er velt.

Men ein kan dverre ikkje venta at det er stor interesse her i landet for å møta den lange máltynings-soga vår.

Lehmann hører til ei gruppe av málhenn som eg ofte har kalla for Aasen-fundamentalistar. Det er nemleg ofte det same kor liberale sume av dei er i teologien, so er dei høg-ortodokse og fundamentalistiske i filologien.

Og det er stort sett Aasen dei er trugne mot. Men no skánaar ikkje Eigil Lehmann Aasen ein gong. Han meiner det hadde vore betre for nynorskens framtid om Aasen hadde bygt på eit trongare dialektgrunnlag, nemleg på dei «Bergenhusiske dialektene». Og det segjer eg ikkje på spít. Eg trur helsi han har rett. For no rustar sannorskarfolket seg til nye átak for å kvitta seg med endå meire av vest-norsken. Og der før dei no hjelpt til Bibelomsetjings-forlag. Dei før no forresten hjelpt av norrøn-fundamentalistane og. For dei vil «sementera» Indrebø-Bibelen, og la ta bibel-forlagi vera i fred med ned-norskingi av bibelmålet.

Den norrøne mál-arven har alltid hatt storbyngdi av politikarar og storfolki mot seg. Og soleis er det enno. Ja, just no ser det ut til at ein rustar opp til sjølve «endeløysingi» av málstriden.

Dialektraseri, «Østnorsk Reising» og danofil idiomatikk samverkar om å senda norrøna i gassomnen. Difor er eg redd for desses to bökeme av Lehmann før heller få lesarar. For om dei hadde fått mange lesarar, er det kanhenda enno ikkje for seint å berga norrøna-målet i landet.

For det er det Lehmann vil med begge bökene sine. Kva tyder forresten titelen «Reise det som velt er»? Etter som Lehmann brukar a-infinitiv, skulle ein tenkja at «reise» er konjunktiv.

Men det før eg ikkje til å gjeva serleg god meinings. Er det kanhenda fordi bok-titelen er eit herme, som han ikkje vil brigda?

I boki «Ettirrakstur» finn vi mange artiklar og kvæde. Her har Lehmann vilja syna at det en-

no er mogeleg å finna fram til eit sam-nordisk norrøna. Då bygjer han stort sett på islandsk, færøysk og vestnorske levande dialektar. Og det er forvitneleg lesnad. Endå om skaldskap slett ikkje er eit fag eg skynar stort av, kjenner eg meg trygg på at Lehmann har skaldskaps-gåve. Sjá til dømes på kvadet «Draum»:

*Eg drøynde du gret, mi kjære—
det var i den stille nattarstund.
Langt undan og endå nære
såg eg deg i min blund.*

*Du strauk deg so trøytt um auga
og kinni var våt av tåreflaum
såg ut som ho tidt var lauga
i sorgi sin salte straum.*

*So kvarv ho, mi syn, og blakna,
det var ikkje meir enn det eg fekk
sjá.*

*So enda min draum — eg vakna
men draumsyni bar eg på.*

*-Eg veit det var eg som såra
ditt sinn so det bløder og lid.*

*Ho brenn på mitt hjarta, tára
som fell frå ditt auga ved nattar-
tid.*

Ein god ting er det å vera ein kunnig språkmann, og dertil ein heilhuga málmann. Men noko anna og langt betre er det å setja seg ned og lyda etter når norrønt mál rister kjærleiks runer og finn ord for høge hugmål som har sett sjeli i brann. Det har vore ei glede å lesa denne etterraukstur-boki.

Og eg ynskjer henne mange lesarar. For eg vil ikkje gjøva opp voni om at unge nordmenn skal få kjærleik til gamal norrøn arv, før det er for seint å vakna.

Og no skal ikkje Lehmann og ándsfrendane hanstru at eg skriv dette fordi eg ikkje har ráka til å lesa det som med eller utan namn og tilskrift ogso står i boki om Arthur Berg.

Eg har lese det. Men det drap ikkje vyrdnaden for skalden og det tynte ikkje kjærleiken til det norrøne målet som skapte ein udyøyleg litteratur på Snorres tid og endå tidlegare. Den gongen veit eg ikkje av at noko anna skandinavisk folk hadde skapt ein litteratur. Men eg veit at dette folket seinare fekk ervingar som stundom sette si ære i å vera det einaste folket i Skandinavia som vanda den tankereidskapen som gamle fedrar hadde smidd og kvesst so det kunne mæla seg med samtidige europeiske mál. latinen kanhenda ikkje undanteken. Og er det å taka for sterkt i, bed eg ikkje om orsaking. Eg reknar det som odelsrett å tenkja soleis om den arven som Mor ein gong fortalte meg om at vestlendingane hadde teke vare på so mykje av.

Arthur Berg.

Uppmoding til alle skriveføre i Vestmannen

Eg ser i nr. 5 av Norsk Tidend ei lysing der dei uppmadar folk med «skriveklo» á melda seg som skribent i dette organet. Denne lysingi stend å lesa på s. 5.

So difor «Vestmennar» og «Vestkvende». Lat no ikkje dette høvet ganga ifrå oss. Lat alle dei skriveføre som soknar til Vestmannen, og det er ikkje fæ, syna att i spaltene i Norsk Tidend. Me hev ei god sak á kjempa for. So difor: Kom igjen Ludvig Jerdal, Sigurd Sandvik, Jostein Krokvik og alle dykk andre. Aasen-sambandet lyt og høyra ifrå seg.

I lysingi stend det å lesa at um du er ung, dynamisk og reflektert eller det motsette, nemleg gamal, sur og lei, so hev det ikkje noko å segja. Det er vel det siste me som held av Vestmannen ei rekna for å vera.

Dessmeir lyt bokmeldingane i Vestmannen pluss dei forvitnelege bladstykker um Gustav Indrebø verta kjende for leesarane át Norsk Tidend. Set i gang og skriv!

Sverre Wetteland

Avaudn

vådegneist
kvar kom du frå

nådelaus
var næld raude

skoningsord
var alle daude

avdrått
fræ og braud
var knjosk

velsmidd malm
vart ruklut myrjarn

enno skrämer
svidsmak

udåm enno
sting

enno tjoni
vil oss tyna -

tyding
finnest ingi

kva mun
slik ein ljosbrand
blinda syna

Gunnar Gilberg

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpengar kr. 150,- for året
Studentar kr. 100,-

Kan tigast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland,

5065 Blomsterdalen.

Postgiro: 4 25 63 92,
Bankgiro: 8401.21.43027

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
Telefon (05) 31 79 29/31 31 16.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskabygd
Telefon (070) 21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
Telefon (05) 22 67 00

Sats/trykk:
Rhema Grafisk as, Bergen

Ein ruin?

I boki «Reise det som velt er» av Eigil Lehmann (Norsk Bokredningslag 1990) heiter det um det norske skriftmålet, s. 25:

«Det er på raskt sig yver frå å vera eit norskt til å verta eit vulgær-dansk, provinsdansk idiom. Samstundes med at formverket soleis er brote ned, er storparten av det sernorske ordtilfanget kasta ut att, soleis at den språklege yverbygningen, det ein kann kalla kulturordi, er skift ut med den norsk-danske. Både ovanifrå og nedanifrå er soleis det nynorske kulturmålet under full avvikling.»

Liknande tankar kjem fram andre stader i boki. Lehmann teiknar eit bilet av eit skriftmål, norsk i namnet, som rek for ver og vind, offentleg ribba for sine eigne norske sermerke, sine eigne sogefeste og sitt eige indre system. Ein ruin, heiter det.

Me skal ikkje koma inn på dei hypotetiske slutningane til Lehmann. Um dei vil det vera meir enn ei meinung. Men so lenge me held oss til skildringi av sjølvé målstoda — av røynleg status — trur me Lehmann er so nær sanningi som det er råd å koma. Biletet er myrkt.

No er det ikkje nytt eller uvanleg for Vestmannen å koma med slike tankar. Me hev ofte lagt fram synsmåtar i samme leid. Men medan Lehmann i boki si i stor mun held seg til indre målspursmål — målfaglege grunnemne — skal me her som snarast venda sokkeloset mot den ytre fronten. Då vil me slå fast dette: sidan den tilsikta uppblandingi og utvatningi av målet for álvor tok til etter krigen i 1945, hev det nye norske skriftmålet vore i nedgang og stillstand i skulen og elles. Me ser burt frå at promillegrensa i skulen dirra litt eit par år, då truleg meir med bakgrunn i busetnad enn i mål.

Med dette vil me ikkje segja at ansen for norsk mål er burte. Tvert um. Etter vår meining er denne ansen aukande. Men det utvatna og uppblanda statsmålet hev vanta den dragnaden som det høgnorske målet hadde, og me tvilar på um dette snur seg utan det vert gjort noko med det offisielle skriftmålet. Nynorsken i dag ter seg som ein ruin, der det ikkje ligg stein att på stein, skriv Lehmann (s. 30), og ein målruin vil snaudt gjeva den dragnadskraft som er eit vilkår for uppslutnad og framgang.

Grunnlovi i landet vårt er på gammal dansk frå 1814. Den avlagde danske målformi vert pietetsfullt haldi ved lag i grunnlovsbrigde. Ein tilsvarande norskmålpitet burde vera meir sjølvskriven her i landet enn danskmålpieten, og me trur ikkje på nokon nemnande ny norskmålsframgang fyrr den sernorske grunnkjernen i målet — høgnorsken — etter i hovudsak fær fulle rettar i offentleg vedskifte, skule og lærebøker. Alle andre råder hev mislukkast.

Eit utslag av ny norskmålsvilje er den medvitne flokken av mål ungdomar. Eit anna utslag er det at ei bok som «Reise det som velt er» etter kjem ut. Boki er tankjevekkjande, og me vil ráda folk til å lesa henne.

J. Kr.

Me reiser det som velt er med bøn og barnehug!

Me reiser mål og mæle, me reiser dygd og dug. So bryt me ákr og plantar og sår i godan jord, for ho skal vera prydeleg, vår gamle gode mor!

Kongenamnet

Torval Bergwitz hev skrive til NRK ved kringkastingssjef Einar Førde og bede um at det nye kongenamnet — Harald — vert uttala med umtanke i NRK. Det gledde oss som vil verna um det gamle norske målet at kong Olav fekk bera det rette namnet — Olav, skriv han. Og so heiter det m.a. i brevet:

No hev me fengje ein ny konge, og me vil so gjerne at han skal få lov til å bera sitt rette namn, til liks med far sin.

NRK er, som me veit, retningsgjevande for uttale av ord og segjemåtar - so au med uttale av namnet på kongen.

★

Men ein ting ser eg med uro og otte på - og det er at namnet på vår nye konge vert uttala som han skulde heita Harrall - med to r-ar - ja ogso med to l-ar.

Denne uttalen er rett nok mykje nytta austpå i landet, men um det so var storparten av folket som uttala namnet slik, so er det vel ikkje grunnlag godt nok til at NRK skal føra denne — etter mitt vit — range uttalen ut til folket.

Du veit, like godt som eg, at namnet er HARALD med ein r, og at den norske uttalen -HARAL - er ein mykje venare og mykje meir klangfull uttale enn den stutte og kvasse — og som sagt — range HARRALL.

Lat oss få lov til å høyrá den rette uttalen av kongnamnet - Haral - frå Norsk Riksstring-kasting!

Å få dette til burde vel ikkje by på so ov-store problem — endå um tilvanste unotar er sers vanskelege å få bukt med.

Bladpengane 1991

Med dette bladet fylgjer eit nytt postgirokort. Det er til dei som gløymde å nytta kortet me sende fyre årsskiftet. Bladpengane er 150 kronor for vanlege tingrar, 100 kronor for elevar og studentar.

Takk til alle som styd oss!

Med vensam helsing
forretningsføraren og bladstyraren

Ragnar Vigdal til minne

Ragnar Vigdal, Gaupne i Sogn er avlid. Han vart 77 år gammal.

Ragnar Vigdal var ein traust sogningsmann. Han var ein mann med stor kunstnargivnad, og ein tradisjonsberar av dei sjeldsynte. Lengste tidi var han rutebilsjåfør, og vart dermed kjend med mange menneske.

Likevel er det nok i fyrste rekje songaren Ragnar Vigdal som folk vil minnast. Han hadde ei uvanleg god og sikker songrøyst, og han fekk tidleg syn for dei gamle folketonane, religiøse folketonar og andre. Han hadde aust or rike kjeldor, hadde funne fram til den ekte songskatten som levde i hans bygder, og han vart ein fin tradisjonsberar.

Ragnar Vigdal var ein etterspurd songar. Han hadde vore med på kappleikar, og i lyd og lag var han alltid eit kjærkome innslag. For mange år sidan heidra Sogn og Fjordane fylke honom med den kulturprisen som lenge hev vore årviss, og på ein landskappleik i Førde fekk han fyrstepremi for son-

gen sin og vart hylla med sterk fagning.

Ragnar Vigdal visste nok at han hadde gjort ein stor kulturinnsats med å berga og å syngja inn folketonar som med hans hjelp vil kunna leva i ei lang framtid. Men han var sjølv ein smålæten mann, med trygg bakgrunn i den kristentru som hadde vore sjølvsagd for han heilt ifrå barneåri og heimen hans i Gaupne. Mange vil minnast honom i takksemd, og endå fleire vil i komande tider kjenna seg lyfte når dei lyder til upptak av songen av Ragnar Vigdal, upptak som finst i stor mengd på Arne Bjørndals Samlinga på Universitetet i Bergen, og i Norsk Riksringkasting.

Ludv. Jerald

Han var fødd på Voss 6. januar 1905. I 1929 tok han eksamen på Stord Lærarskule, og deretter byrja ein lang arbeidsdag i skulestova. Men lenge etterpå, i 1946, tok han realskuleeksamen. Og i 1948 var han på kurs i London. Då hadde han Statens reisestipend til Storbritannia.

Elles og hadde han reist mykje, i Nederland, og i ymse land i Millom-Europa og ved Middelhavet.

Lærartidi hans starta alt same året som han hadde teke eksamen, i 1929. Då vart han vikar på Voss folkeskule. Deretter var han lærar på Voss ambulante framhaldsskule frå 1936. Og so i marge år lærar på Mjølfjell der han og var klokkar i nyekyrkja. På Mjølfjell treivst han godt, naturelskar som han var. Og der vart han buande ogso etter at han hadde takka av i skulen ved aldersgrensa.

Odd Kløve hadde ei fin lyrisk åra. Men han var kravstør, varsam og smålåten. So det var først i 1986, då han var 81 år gammal, at han debuterte på Norsk Bokredningslag med diktsamlingi «Innbjoding». Det var ei rik og variert diktsamling der salmetonar og sogedikt skifte med vare naturstemningar og fulltonande kjærleikspoesi. I bladet Hordaland skreiv Ole Haugen um denne diktsamlingi at ho var skapt av «ein ordets meister».

Odd Kløve hadde traust bakgrunn i det rike bygdemålet på Voss, og diki hans var bygde på dette målet og på klassisk Aasen-mål. For truskapen sin mot det norske målet var Odd Kløve utnemnd til heiderslagsmann i Vestlandske Mållag. Han var ein av dei måldyrkarar som ruva. Det vert eit tomrom etter denne fine idealisten.

Ludv. Jerald

Minneord

Læraren og lyrikaren Odd Kløve, Mjølfjell er avlid, 86 år gammal.

Mange, både tidlegare elevar og andre, tok imot denne meldingi med sorg. For Odd Kløve var ein sjeldsynt personlegdom, ein mann med kvalitet og med sjarme og stil.

Herluf Berthelsen:

Skulen og færøymålet

I færøybladet «14. september» stod denne utgreiningi um færøymålet av Herluf Berthelsen, pensjonert lærar. Bladet høyrer til Tjodveldisflokkurin. Det var Jon Sandvik som minte Vestmannen um stykket; det stod på prent i 1989, men er nok like forvitneleg for lesarane i 1991. På færøymål heitte utgreiningi «Jólfundurin — Skúlin og módmálid i dag» — i umsetjing «Jolemøtet — skulen og morsmålet i dag». (Merk at stungne d-ar vert burte i det norske prenteverket).

Kva er hendt?

I vikingtidi tala dei same målet i Noreg og på dei øyane der norske vikingar slo seg ned, som rimeleg er. Svartedauden midt på 1300-talet og andre umstende førde med seg at hopehavet millom landi minka, og målet i dei ymse landi gjekk sine eigne vegar etter tilhøvi på kvar stad.

På færøyferdi si i 1781-82 skreiv Jens Christian Svabo det fyrste på færøymål som er ivaretake etter hopehavsbrotet. Han skreiv målet slik det lydde. Andre kom til og fylgde stavemåtan til Jens Christiane Svabo.

Å kalla alt som vart skrive til framimot 1900-åri, var på dansk.

I 1822 gav H. C. Lynbye ut den fyrste færøyboki på prent: Færøiske Quæder om Sigurd Fovnesbane og hans Ået, og i denne boki er nokre av Sjurdarkvædi med.

Midt på 1800-talet tufta V. U. Hammershaimb det skriftmålet som færingane i dag hev nokolunde ubrigda. Og han gav ut bøker med sine stavemåtar både på bunde og ubunde mål. Og i dag hev færøymålet fenge ei fast form.

Etter umveltingi i Frankrike sist på 1700-talet loga det opp ei fridomsrørsla. Ho feste rot i ein stor part av Europa.

Eit utslag av denne rørsla var det at færøyungdomar som studerte i Kjøbenhavn, skipa Føroyingafelag. Laget var tenkt både til eit festleg lag og eit ålvors lag, og dessutan skulde laget verja og vyrdsla um færøymål og færøyseder.

Nokre år etterpå, andre joledag 1888, kom folk saman i tingstova i Tórshavn. Dei samrådde seg um lagsskiping. I brodden stod Rasmus Effersøe, Jóannes Patursson, Enok Bærentsen og andre.

På dette møtet semdest dei um å skipa eit lag på trettandedagen

året etter —den 6. januar. Laget fekk namnet **Føringafelag**.

Fyremåli med laget var: 1) Å reisa færøymålet til akt og æra. 2) Å stóra færøyngane til samhald og framgang i alle måtar, so dei kunde vera sjølvberga.

Leidarane i Føringafelag var Rasmus Effersøe og Jóannes Patursson; dei var bæ sameleis dei mætaste til å dikta mergfulle og vekkjande fedrelandssongar. Bæ skreiv godt og velklingande færøymål, i fyrstningi i **Føroyingatidindum** som Rasmus styrde.

Åndi i Føringafelag fostra fram fagnafolk i bokheimen, til dømes Jóan Petur uppi i Trød, Kvivijs-Jógván, Jóannes Patursson, Rasmus Effersøe, Jákup Dahl, Háskullimennene, Aarstovubrøderne, Mikkjal á Ryggi, Pól F. og andre lærdomsfolk som kvar i sitt lag bygde vern um målet. Det som dei hev skrive i ubunden stil, saman med songane og fedrelandsdiktini, hev sett grorkraft i rike kjenslor i mang ein barm på møte og samkomor, i skule og heim. Dei hev lært oss á verta glade i målet. Og det er ikkje underleg, for morsmålet er den dyraste arven som me eig.

No kann me spryja: Korleis steller me med denne dyre arven?

Ei frukt av Føringafelag var dei bökene på færøymål som kom på prent tidleg i dette hundradåret, både fagbøker og diktboekar. Og du

stoggar upp og undrast på kor fagert og fint dei hev målbore seg desse bokskrivarane, same um ingen av dei hadde lært færøysk i skulen, og lite og inkje hadde å lesa på færøymål. Målsansen hev vore so god at dei nærast hev skri ve på fingerkjensla.

Bladi tok litt um senn til å bruka færøymål, og einskilde færøyske bøker kom ut, endå um det kunde vera år imillom. Etter kvart som ári gjekk, vande folk seg til å lesa morsmålet, og sume skreiv på færøysk.

Skulebøker — fyrstundes fåe — kom på færøysk. Og med kvart vart det naturleg og sjølvsagt å lesa og skriva på færøymål i skulane.

Til all lukke fanst det menn — som Jógván Poulsen, A. C. Even sen, Jákup Dahl, Hans A. Djur huus, Ríkard Long og andre — som la vinn på å få ut færøyske skulebøker. Det skal ikkje dyljast at det kos ta mange av deim store penge summar.

No gjev det offentlege ut skulebøker, som vél er, og me er komne godt i veg i barneskulen. Men det er langt til siktet målet som er at alle bøker i færøyskulane skal vera på færøymål.

Stoda i dag

Korleis er stoda for færøymålet i dag?

Domedag eller endetid

Kven har vel ikkje hørt snakk om Domedag? I min barndom spøkte han i tankane mellom oss ungane. Me snakka ofte om dette forferdelege som ein gong skulle kome, og undrast på korleis det skulle gå for seg. Sume hadde spått at den og den dagen skulle Domedag kome, men så kom han ikkje likevel? Og så fekk me høyrá at dagen hadde vore spådd mange mange gonger gjennom tidene, og at folk hadde trutt på det og førebudt seg, men berre vorte narrar. Og så fekk spørsmålet etter kvart lite å seie.

Teologane og «truande kristne» snakka helst om Endetid i staden for Domedag. Og mange trur bokstavleg fullt og fast at ein dag skal Kristus kome levande att i skyene, og skape ein ny himmel og ei ny jord. Som det heiter i truedkjenningsum Kristus: «Han for opp til himmelen, sit ved høgre handa til Gud den allmektige Far, og skal kome att derifrå og døme levande og døde». — Utifra profetiar og «teikn i tida» har det siste åra vorte skrive og forkyst over alt, at me no lever i Endetida — at det er i vår tid

Messias skal kome att — døme levande og døde, og skape ei ny jord. M.a. har teologen dr. philos. Olav Valen-Sendstad skrive ein heil del om dette.

Det er eit ord som seier at «me aldri skal seia aldri». Det er så mykje gâtfullt i tilværet at me bør vara oss frå å vera skråsikre på alle ting. Også dei rett-truande bør vara seg for dette. Til å sjá Endetida så bokstavleg, materialistisk og utanfor alt vit og all forstand som dei gjer, det fører lite godt med seg.

Eg har før skrive om dette, og nemnde då at Kristus kjem att kvar einaste dag, gjennom dei menneske me møter. Det me gjer mot våre medmenneske, det gjer me mot han! Eg vart difor både glad og forundra når eg no nyleg fann at Elie Wiesel i boka «Skogens porter» hevdar same synet. Han skriv her m.a.:

«Om Messias kommer eller ikke er likegyldig. Vi vil måtte greie oss uten ham. Vi skal være oppriktige, ydmyke og sterke, da vil han komme. Han vil komme hver dag, tu sen ganger om dagen. Han vil ikke ha noe

Mykje er brigda sidan skulelovi sa at «undervisningssproget er dansk», sidan postmeisteren sende posttilvisingi attende og hadde skrive på henne «skal skrives på dansk», og sidan jordutskiftingi i Vestmanna gjordest ugild av di ho var skrivi på færøymål.

No kjem færøyske blad og bøker ut i hopetal. Ingen tenkjer på å skriva anna enn færøymålet til færøyngar. Kringkastingi sender på færøymål mange gonger um dagen. Og fjernsynet hev færøysk tale nokre gonger for veka, endå storparten derifrå er på utanlandsk mål.

Me kann segja at mengdi er toleleg stor. Men korleis fer me å med sjølve målet? Gjer me oss god nok umak med målbruken? Svaret er både ja og nei.

Noko av det som kjem på prent, er vyrdsla og velflitt. Men sumt er ikkje skapleg nok handfare, og det er synd. For alle som hev ans for det, kann læra færøymål likso godt som mangt anna, berre det er vilje til det. Men likesyten og slamsut målbruk er brotsverk imot målet.

Det same kann me segja um målet i kringkasting og fjernsyn.

Både i skrift og tale bør me leggja det på oss, kvar i eigen krins, å luka upp målugras med rot. Pågangen mot målet er i våre dagar skräemeleg hard.

ansikt, for han vil ha tusen ansikter. Messias er ikke noe enkelt menneske, men alle mennesker. Og så lenge det finnes mennesker, vil det også finnes en Messias. Og en dag vil du begynne å synge, og det vil være han som synger i deg!»

Som me veit fekk Elie Wiesel Nobels Fredspris for eit par år sidan. Han er ikkje nokon kven-som-helst. Det er vel verdt å lese bökene hans. M.a. er «Natten» ei gripande bok. Han fortel her korleis han gjennom fælslelse lidingar overlevde i dei tyske «dødsleiranane».

Olav Aarflot

VESTMANNALAGET

hev årsmøte på Bryggens Museum
torsdag 14. mars kl. 19.00

Årsmeldingar, val og anna.

Minneprogram um arkitekt Gerhard Fischer (100 år sidan han vart fødd). Formannen Ludv. Jerdal talar um mannen som med utgravingane sine fekk steinane frå den gamle soga til å tala. Ljosbilete.

Den norske Harald-rekkja

Mange pressemeldingar um kongehuset og kongedømet fann vegen til blad og avisor då kong Olav V døydde 17. januar 1991 og krunprins Harald vart kong Harald V. Ein folkekjær konge var burte. Ein ny konge tok romet hans med all tenkjeleg folkeuppslutnad og folkegodvilje i ryggen.

I eit lite yversyn set me upp kongerekka med Harald-namn som fyrr hev vore i landet.

Harald I

Den første Harald er sjølv sagt Harald Hårfagre eller Harald Luva — Lurv — han som fekk det ordet på seg at han samla Noreg til eitt rike. Samlingsrådene var som vanleg i slike høve, herferd, hardferd og blodspille. Forteljingi hjá Snorre um Tyra Eiriksdotter frå Hordaland

som ikkje vilde verta frilla til Harald utan han la heile landet under seg, er vel snaudt rekna for sogefast. Samlingsåret 872 er vel heller ikkje heilt sogefast, men samlingi er rekna for fullførd med slaget i Hafrsfjord. Årstalet 872 hev halde seg, det er like bra som noko anna årstal, og so fær spesialistane finrekna —.

Harald Hårfagre fekk ei lang styringstid, fram til kring 940. Han hadde ei mengd konor og ei mengd born. Ei av konone var Snøfrid, dotter til finnekongen (samekongen) Svåse på Hadeland. Um Snøfrid fortel Ågríp at Harald Hårfagre elksa henne so burt i ørska at han ikkje brydde seg um riket sitt eller noko av det som høver seg ein konge.

Endå rikssamling og rikssam-

ling —. Ikkje alle var nøgde med ovriket til Harald Hårfagre, folk tykte han tok frå dei både fridom og odel og eigedom. So kom den store utvandringi til vesterhavssøyane. Jamvel i dag er vel ein og annan i tvil um signingsriksdomen av samlingi. For landet er framleis i 1991 like vidsveimt og langtøygt og uppskore som i 872, og motsetnadene ynglar, både dei landskaplege og målslege og andre.

Harald II

Harald Gråfeld heitte den andre i Harald-rekkja. Han var son til Eirik Blodøks og Gunnhild Ossurdotter, og det tyder at han var soneson til Harald Hårfagre. Harald Gråfeld hadde kongsmakt kring 960-970, det vil segja frå Håkon den gode fall. Tilnamnet Gråfeld

Slik melde færøybladet «14. September» um kong Olavs burtferd. (hóskvøldid = torsdagkvelden).

Ólavur kongur V av Noregi farin

Haraldur krúnprinsur tekur nú við kongsvaldinum í Noregi

Hóskvøldið kl. uml. 10.30 komu boðini um, at norsk kongurin, Ólavur V, er farin.

Hesi seinnu árini var heilsan hjá Ólavi kongi farin at bila, og hann hevur fleiri ferðir verið syri ávalarsligum sjúkutilburðum. Av norsku kongsborgini frættist, at kongurin andaðist eftir ein hjartatilburð.

Nú Ólavur kongur andaðist var hann 87 ára gamalur. Hann er føddur í 1903, og tá faðir hansara Hákon kongur VII doyði, tók Ólavur við kongsvaldinum í 1957. Í 1929 giftist hann við Marthu av Svøríki, sum doyði longu í 1954.

Við sínum 87 árum var Ólavur kongur V hin elsti monarkurin í heiminum, og hann var sera væl umtóktur í heimlandinum.

Noreg far nú nýggjan kong. Tað er 54 ára gamli Haraldur krúnprinsur, ið nú sleppur fram at trúnnuni. Haraldur er føddur í 1937, og í 1968 giftist hann við (teirri borgarligt føddu) Sonju Haraldsen. Tey bæði hava tvey börn: Martha Louise (f. 1971) og Hákon Magnus (f. 1973).

Haraldur krúnprinsur, sum fyri stuttum vitjaði í Føroyum, fær sum kongur navnið Haraldur V.

Eftir at Ólavur kongur V (vinstrumegin) andaðist seint hóskvøldið, er greitt, at Haraldur krúnprinsur heilt skjótt tekur við kongsvaldinum í Noreg. Ólavur V gjørðist 87 ára gamalur. Haraldur krúnprinsur, sum frammyvir eitur Haraldur V, er 54 ára gamalur.

ph

fekk han truleg av di han kravde skatt av finnane (samane) til nordst i Hålogaland, og dei la mykje av denne skatten i graverk, som er det same som ikornskinn. So langt nord som til Kvitesjøen skal Harald Gråfeld ha vore på slike skatterov.

Snorre hev ein litt annan tanke um tilnamnet. Bakgrunnen skal vera at Harald tok til å bruka ei kappa av ikornskinn. Harald Gråfeld var ingen umtykt konge. Etter Snorre var han, som Eirikssøner og Gunnhildssøner flest, mykje av ein ufredsmann og ein vanstyrar. Det var svolt, uår og indre ufred på denne tidi.

Harald Gråfeld vart lurt i ei fella av danskekongen Harald Blåtonn. Han fall ved Limfjorden kring 970. Danskekongen tenkte vel han skulde få makt yver Noreg etter dette, men då rekna han ikkje med Håkon jarl.

Harald III

Det gjekk fram mot hundrad år etter Harald Gråfeld til ein ny Harald sette seg i kongestolen. Det var Harald Hardråde, konge 1046-1066. Harald var son til Sigurd Syr og Åsta Gudbrandsdotter, han var halvbror til Olav den heilage på morssida. Han var med i slaget på Stiklestad, og drog sidan til Miklagard der han vann stor rikdom og stor frægd.

Etter heimferdi styrde han i fyrstningi saman med Magnus den gode. Då Magnus døydde, vart Harald Hardråde einekonge. Han skal ha grunnlagt Oslo, og han reiste eit myntverk i Nidaros. Av uverki hans nemner Snorre serleg niddingsdråpet på den mektige trønderhovdingen Einar Tambarskjelv og Eindride, son hans.

Ingen hev vel kalla Harald Hardråde beinveges nokon god konge. Han var urimeleg kjær etter makt og vinning, segjer Snorre. Han fall i det sogekjende slaget ved Stamford bru den 25. september 1066.

Harald IV

Den fjerde Harald er Harald Gille — Gillekrist, som dei òg sa; det skal tyda Kristi tenar. Han hadde kongsmakt kring 1130-1136. Han var son til Magnus Berrføtt og ei irsk kvinne.

At den påhevdta farsætti var rett, prova Harald Gille med å gå på glødande jarn. Hallkjell Huk, son til Jon Smørbalte, førde Harald til Noreg og til kong Sigurd Jarsalafare, som godtok gudsdom — skirslig — til prov på at dei two hadde same far og soleis var halvbrør. Men Harald måtte segja frå seg krav på kongsmakt.

Slike krav kom Harald likevel med då Sigurd ei tid etterpå døydde. Sume meinte at lovnaden hans ikkje var bindande, sidan det var

lovnad under tvang. Det vart strid millom Harald Gille og Magnus Sigurdsson — han som vart kalla Magnus Blinde. Skal me tru soga, vilde Harald kløyva kongsmakti, men Magnus meinte nokon anna. Snorre skriv um Magnus at han var ein stordrikkar og pengekjær, gretten og vond å koma til rettes med. Um Harald Gille skriv Snorre at han var venleg, lettiva, smålåten og raust på handi, han tok gjerne imot råd og let andre styra med seg so mykje dei vilde.

Det gjekk so at Harald Gille let Magnus skamfara på det verste; dei stakk ut augo på han, hogg av han eine foten og gjorde han til krypling. Sistpå kom eit nytt kongsemne, Sigurd Slembe, og han drap med hjelp av snikråder Harald i sengi til Tora Guttormsdotter. «Du fer hardt med meg no, Tora,» sa Harald i halvsvevne då dei hogg han til ulivs. «Dei fer hardt med deg dei som vil deg verre enn eg,» sa Tora.

Harald V fær plass i ei Harald-rekkja som frå gamalt ikkje hev berre rosverdelege bragder å syna fram. Fredsgjerd er det kanskje råd å finna, men det er lettare å finna ufredsgjerd.

Då Noreg den 17. januar 1991 fekk ein Harald V, var det kring 855 år sidan det sat nokon Harald på kongspllassen.

sus som det ordet han peikar attende på. Her er «noen» subjekt. Difor må det heita «som vi». (Set eit er attåt, so ser du det!)

Stundom kan ein dubbel genitiv ha kome inn i taletmalet. «Me skal koma tilbakars (tebars) til dette». Her kunde me vel setja «koma attende», -eller skulde det vera «tilbake»? Men nett føre jol var det ein som sa i eit heradsstyremøte: «Eg kan ikkje sitja til kyrkjes i jolehelgi og tenkja på at eg røysta imot denne løyvingi». Det plar greida seg med «til kyrkje». Det er ein genitiv-u i norrønt som har vorte til e i nynorsk.

Ein bladfyk skreiv nyleg i «Folkehøgskolen»: Gud nåde ta han eller ho som — ». Kva skulde han no med dette ta? I same stykket stod det: «Me er komme borti eit utføre». — Ja, det kan mest sjå ut til at han har koyrt seg utføre.

Sigurd Sandvik

Småplukk fra målåkeren

Feilskriving i nynorsk kjem ofte av at folk tenkjer på bokmål. Nyleg las eg i eit blad om nokre som «låg hovuda i blaut». Bladstyret retta låg til la; men blaut fekk stå. — Nokon trur at bløt på bokmål stødt er blaut på nynorsk, liksom grøt vert til graut. Men so enkelt er det ikkje. Ordet blaut er adjektiv. Her er det substantivet me skal ha, og det heiter bløt (med open ø), nett som fløt, fòk, røk o.fl. — alle desse er inkjekjonn. «Båten er komen på fløt. Det er snøfòk og sjørøk. Og me har lagt klæde i bløt». — Eg skjønar mindre kva det skal tena til å leggja hovudet i bløt.

Me skal ikkje vera for snare til å bruka adjektivet blaut heller. Eg vil heller vera våt i håret enn blaut, og eg vil heller ha ei mjuk puta i ryggen enn ei blaut. I norrønt gjekk ordet mest på å vera hugmjuk, blautfengd, ottefull. Og soleis kan ein høyra det brukt no òg. Elles har me blautgrjot for kleberstein i mange målføre. Å blautkoka egg må me ha lov til. Og verbet bløyta har me sakta bruk for, og jamvel substantivet ei bløyta. Me bløytte hudskorne før me tok dei i bruk om hausten. Og me kunde få ei regnbløyta på høyre som låg ute.

Ein dag stod det i same bladet på bokmål: «Skulle noen være like sinnsforvirret som oss, og gi deg et bedre tilbud, — ».

Sinnsforvirret, — på nynorsk: ørsken, ør i hovudet, vitlaus. Men «som oss»? Regelen er at samanlikningslekken skal ha same ka-

med manuset åt «Hesteboka» på Landbruksforlaget no i haust, og målföringi er truleg vorten verre enn det verste skreddaren kunde ha tenkt seg. Og det er dubbelt syrgeleg, for Odd Vangen har hatt

Til side 11

Han sende kladden

Av Arne Horge

Då ho mor for mange år sidan bad meg tråve til skreddaren for å taka mål åt masjons-dress, lærde eg ymist anna i same slengen:

»Når du skal til med å skrive kjærleiksbrief», fortalte skreddaren, «då skal du byrje med nokon me kallar for ein KLADD. Men kladden lyt du for all del ikkje sende frå deg», átvara han. — Det har diverre professor dr. agric. Odd Vangen gjort

Catharina Askevold var av kongeætt

Ho som var fødd i Bergen og vart kona til målaren Anders Askevold

Av Sverre Hausberg

Til det minnemøtet for målaren Anders Askevold som Vestmannalaget skipa i Håkonshallen i Bergen sumaren 1987 gav «Vestmannen» ut eit Askevold-nummer der Sverre Hausberg skreiv forvitneleg um den store målaren og bakgrunnen hans. Det stod i «Vestmannen» nr. 6 for 1987. Den første bolken, um ætti til Catharina Marie Didrike Askevold, fødd Gran (til vanleg kalla Cathinka), måtte gå ut i den artikkelen, av plassumsyn. Men denne kvinnen som var so god ei stod for kunstnaren Anders Askevold, var eit uvanleg menneske. Og ho ætta frå fyrstehus i Europa. Me hev funne det rett å prenta denne bolken av Askevold-soga.

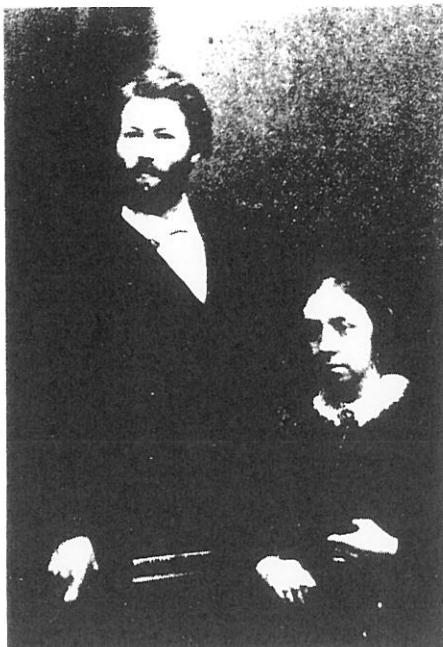
A.

Sidan Bergen er fødebyen til Catharina Gran, der ho budde ein storpart av livet sitt, har eg tenkt å taka ei snoggferd åttende i hennar ættarsoge. Den går lengre attover enn me har skriftlege kjeldor i dette land. Den fyrste som kjem med ei opprekning av ætti, er skalden Tjodolv frå Kvin (Kvinesdal), og det er kring år 870. Landet vårt var ikkje samla den gongen. Utlandingane sa berre at dei skulde fara Nordvegr når dei drog på handelsferd langs strendene her. Med tidi fell tyngre konsonantar ut, og namnet vart Noreg framover i millomalderen. Då landet kom saman med Danmark og vart underlagt dette riket, skulle det etter kongelovnад berre vera ein dansk provins heretter, og denne provinsen kunne dei kalla eitkvart som ikkje minte om fari stortid. Så vart det skrive og kalla Norge (vanleg uttale Nårje). Men utlandingane skriv Norway, Norwegen, Norvege, Noruega o.s.b. den dag i dag.

To andre land hadde hatt si konge-og hovdingsoge lenge før vårt land, langt attende i folkevandringstidi. Den svenske kongsætti hadde sitt hovudsæte i Uppsala, den danske i Leire på Sjælland. Den som ville slå seg opp til overkonge, måtte halda fram at han var i ætt med desse storkongar. I kongskvadet «Ynglingatal» fører Tjodolv ætti attende til guden Frøy, også kalla Yngve. Snorre Sturlason tek dette opp att i kongesoga »Heimskringla;» men han meiner at Odin, Frøy og dei andre gudane var hovdingar som ein gong hadde levtt, og vart æra og dyrka med gudenamn etter deira død.

Når me skal fylgia Catharina Askevold si ætt, høver det å taka til med kong Halvdan Kvitbein som var fødd kring 600, på lag 200 år før slaget i Hafrsfjord. Snorre seier at han ætta frå Uppsala-kongane. Namnet Halvdan skulle sei at han også var av dansk konge- eller hovdingætt. Han er den fyrste av ætti som også er nemnd i gamle skrifter frå utlandet. Forteljingane om ættarfedrane hans er uklare og segnvorne.

Snorre seier at han kom frå Värmeland og var son til skogrydjaren kong Tretelgja. Halvdan lagde under seg grensestroket Solør, Raukarike, Toten, Hadaland, mykje av Heidmark og mykje av Vestfold. Han vart gravlagd ved hovet (gudehuset) i Skiringssal (i det noverande Tjølling i nærleiken av Larvik), Noregs eldste by. Snorre seier at Øystein, son hans, var konge i Raumarike og Vestfold. Han vart gravlagd i Borre. Halvdan, sonen, vart konge etter honom og er like eins gravlagd i Borre. Gudrød Halvdansson var kalla den storlætna (byrg og kytande) av sume, Gudrød Veidekonge av andre. Han fekk kongedømet etter faren og dessutan halve

Anders og Katinka Askevold

Vingulmork med kona si. Vingulmork var mesteparten av Austfold, dessutan Follo, Aker, Røyken og Hurum. Kong Harald Granraude i Agder vart innebrend av kong Gudrød, og Åse Haraldsdotter vart røva og teki til kone nr. 2 åt Gudrød. Halvdan Svarte vart son deira kalla. Gudrød vart drepen av tenaren til Åse eit par år etter. Ho for då til Agder og tok styringi over faren sitt rike, og der voks Halvdan opp. Historikarane trur at det er dronning Åse som vart gravlagd i Osebergskipet (av Åsaberg). Halvdan var 19 år då han tok kongsnamnet i Agder. Same året kravde han halve kongedømet i Vestfold av Olav Geirstada-Alv, halvbror sin, og vart siden også overherre i Austfold. Etter at ynglingekongane hadde tapt mykje land sidan Halvdan Kvitebein si tid, fekk dei no etter ein storkonge millom småkongar. Halvdan lagde under seg mesteparten av Austlandet og var ein djerv herførar og dugeleg styrar. Han gifte seg med Ragnhild, dotter til kong Harald Gullskjegg, og ervde Sogn etter han. Halvdan var ein vis og lovkunnig mann. Ved å skipa sams lov og rett for fleire fylke lagde han grunnen til Noregs samling. Denne lovi vart kalla Heidsævis-lovi. Tingstaden var på Hamar ved Heidsæ (Heidnesjøen, Mjøsa). Halvdan var sers elska av folket sitt. Han drukna i Røykenviki i Randsfjorden, vel 40 år gammal. Ragnhild, dronning han, ei svært klok kvinne, hadde store draumar om sonen sin, fortel segni. (Det vart om å gjera for kongane seinaré å vera av dei aller gjævaste segn-ætter. Og Snorre fortel at Ragnhild døydde, og at Halvdan fekk ei onnor Ragnhild til kone som var ætta frå segnkongen Ragnar Lodbrok i 5. ættleden. Nyare sognegranskurar har prova at dette er gale.)

Harald Hårfagre (kalla Harald Luva i unge år), døydde om lag 930. Han var ein utifrå stor og fager mann. Gravsteinen hans på Haugard ved Haugesund syntte 1.90 m frå hovud til fot, seier gamle skrifter. Han var då over 80 år gammal. Det skulle gå 900 år før ein annan norsk konge nådde den alderen, Carl XIV Johan. Og sidan var det

Håkon VII som med sine 85 år verkeleg vart Håkon den gamle. Segni fortel at Harald brukta 10 år på å leggja heile landet under seg, og tidsrekningi etter Are Frode seier at i 872 stod det siste storslaget i Hafrsfjord på Jæren. Halvdan Koht meiner at det var 20 år seinare, framover mot år 900. Harald lagde først under seg resten av Austlandet, og drog så over Dovrefjell til Trøndelag. Han hadde gjort samlag med den mektige håløygjarlen Håkon Grjotgardsson, som då også hadde vorte herre i Trøndelag, der ætti frå no av vart buande på Lade. Ein av dei andre som slo lag med Harald, var hovdingen Rognvald Øysteinsson. Han vart no jarl over Nordmøre og Raumsdal, og vart kalla Rognvald den mektige. Med hjelpe av desse hovdingane vann Harald fylke etter fylke. Han vart også herre over øyflokkane i Vesterhavet og tukta vikingane der. Som visi var, tok den nye kongen ei hovdingdotter til frille frå dei ymse fylke, så hans ætt skulle hava heimstad i dei alle. Han hadde 20 søner, seier Snorre. Og sidan vart det nøgdi av dei som sa seg å ætta frå Hårfagre med større eller mindre grunn. Men skalden Øyvind Skaldaspillar nemner 9 søner. Den fyrste dronningi hans Harald var Åsa, dotter til Håkon Grjotgardsson Håløygjarl. Dei eldste sønene heitte Gutorm og Halvdan Svarte og vart fostra opp i Trøndelag. Sidan gifte Harald seg med Ragnhild den rike (mektige), dotter til kong Eirik i Jylland. Då måtte han senda 9 frillor frå seg, seier segni. Ho fekk sonen Eirik, seinare kalla Blodøks. Då Harald var 70 år, let han kvar av sønene sine få ein landslutt til styring. Med dette var det vidsveimde landet atta delt, og vart ikkje samla att for i Olav Haraldsson si tid. Nokre år etter vart Eirik overkonge, sidan han var av den gjævaste ætti. Men brørne ville ikkje finna seg i å stå under styring av halvbror sin, og Eirik måtte halda fleire harde slag til å tryggja herredømet sitt. Ein av dei fylkeskongar som då fall, var Bjørn, konge i Vestfold, død om lag 927. Mor hans var Svanhild, dotter til kong Øystein på Heidmark. Bjørn for mykke i handelsferder og var kalla Bjørn Faremann. Han hadde sonen Gudrød.

Eirik Blodøks måtte røma landet for Håkon Adalsteinsfostre, yngste halvbror sin, seinare kalla Håkon den gode. Gudrød vart kong Håkon sin underkonge i Vestfold på same vilkår som Bjørn hadde hatt: overkongen skulle ha halvparten av skattar og skyld i fylket. Håkon gav riket til Eirikssønene då han låg på dødslejet, og Gudrød fekk ha Vestfold på same vilkår som for. Men Gudrød og syskenbarnet Trygve Olavsson hadde møte med Håkon Ladejarl, fienden til Eirikssønene. Dei og mori Gunnhild fekk mistanke om opprør. Harald Eiriksson Gråfeld fall over Gudrød og drap han (kring 963), og Eirikssønene lagde under seg heile Vikin (landet kring Oslofjorden).

Gudrød hadde sonen Harald. Han reiste då til Svitjod (Sverike). Kong Harald Blåtonn i Danmark hjelpte Håkon jarl til å taka Noreg frå Eirikssønene, og Harald vart overkonge ei tid, til Håkon jarl braut semja. Harald Blåtonn gav Harald Gudrødsson (kalla Harald Grenske etter Grenafylke, landet nordanfor Langesundsfjorden — (då kalla Grenmar), Vingulmork, Vestfold og Austagder. Snorre seier at han vart innebrend av dronning Sigrid Storråde i Sverike. Dette er rein segn, for nokor dronning med nam-

net Sigrid — og hendingar ved ei slik kvinne — er ikkje nemnd i danske og svenske sogor.

Etter andre kjeldor skal Harald ha falle på ei vikingferd i 995. Han var gift med Åsta, dotter til stormannen Gudbrand Kula. Etter Harald sin død gifte ho seg opp att med Sigurd Syr, småkonge på Ringerike. Med Harald hadde ho sonen Olav, med Sigurd fekk ho sonen Harald, seinare kalla Hardráde, 20 år etter. Kong Sigurd sa seg å ætta frå Harald Hårfagre; men både Åsta og andre stelte seg tvilande til den skyldskapen.

Olav Haraldsson den heilage (955-1030) vart meir til mann enn faren Harald Grenske. «Noregs ævelege konge» vart han kalla i fleire hundrad år. Og oppattkalling etter hans namn vart det vanlegaste hjå oss. Det er ikkje lett å telja alle dei Olav, Ola, Ole, Olind og Olsen landet vårt har fostra nedigjennom tidene. — Olav var medels høg og knapt det, hadde ljosebrunt hår, var ljós og raudleitt, før og sterkt, ein stor idrottsmann og herførar, mykke våpendjerv, skaut svært godt med boge og kastespjut, var storsymjar òg. Han var morsk å sjá til, hadde fagre, lyndane og kvasse augo. Han var ingen veltalande mann, slik som sine frendar Håkon den gode og Olav Trygvasson, men god til å styra seg sjølv i alle høve, gav seg aldri på det han hadde sett seg føre. Olav var svært hendig til alle ting, føre sin alder i leikars- og åndsevnor, kappehuga og ærekjær. Han for i viking 12 år gamal, fyrst i austerveg, sidan vestpå, var fyrst i heren til Knut den maktige, men gjekk sidan i teneste hjå den engelske kongen Ethelred II den rådville, som kjøpte vikinghovdingane bort med svære pengesummer. Klergjenamnet Digre som Olav fekk, meiner granskurar kan vera spit for di han helst var liten av vokster, langt ifrå stor og diger.

Olav vart døypt i Normandie, truleg i 1013. Han drog til Noreg i 1015, tvinga den dåverande landsstyraren, jarlen Håkon Eiriksson, til å fara ut or landet, og slo dei andre storhovdingane ved Nesjar (Brunlanes) året etter. Han vart gift i året 1020 med Åstrid, dotter til sviakongen Olav Skottkonung (skattekonge). Ho var klok, fager, gladværug, gjevmild og stortenkjent. Dei fekk dotter Ulvhild. Med Alvhild, ei av tenestekinnone sine, fekk han sonen Magnus (oppkalla etter franskekeisaren Carolus Magnus) i 1024.

Olav Digre var vårt første store lovgevar. Han innførde kristendommen over heile Noreg, og saman med hirdbispen Grimkjell gav han kristenretten på Mostartingen (øyi Moster i Sunnhordland) i 1023. Han gjorde storhovdingane til sine lendmenn, men let storbønder og hirdmenn dela makt med dei, kvar i sin landslut. Kongen sine årmenn skulle taka seg av lovbrotn og klaga dei inn under kongen sin dom.

Kongen straffa storfolk like hardt som småfolk, og han fekk hovdingeættene til fiendar. Olav måtte røma landet for Knut den maktige i 1028 og drog til Gardarrike (Russland). Han kom att til Noreg i 1030 og fall på Stiklestad den 29. juli. 3. august 1031 vart han lyft heilag av biskop Grimkjell og folket, og den norske underkongen Svein Knutsson og Alfiva (Ælfgifu), mor hans, måtte godkjenna dette.

Magnus den gode (1024-47) vart teken til konge i Noreg i 1035, i Danmark 1042 etter at kong Knut si ætt hadde døydd ut. Magnus var medels høg av vokster, fager, modig, stolt og våpendjerv. Til å byrja med let han seg eggja til å forfylgia faren sine fiendar. Men han let seg rettleida av kloke vene og vart sidan høgt elsa av folket. Magnus var ugift, men hadde ei dotter Ragnhild som seinare vart gift med jarlen Håkon Ivarsson av Ladejarl-ætti frå Trøndelag og er ættmor til vårt noverande kongehus. Magnus

gjorde ende på vikingflokkens jomsvikingsane og øydelagde Jonsborg i 1043. Venderne (slaviske folk i landet millom Oder og Elben) herja ofte stygt nordpå i dette hundradåret og det som kom etter. Magnus berga Danmark frå venderfåren for lange tider ved å slå ein 6 gonger så stor fiendeher på Lyrskogsheii ved Slesvig, også i år 1043. Dansane ville likevel ikkje hava ein norsk konge, men gav sin studnad til Knut den maktige sin systerson, Svein Ulvsson. Svein vart slegen gong på gong, men kom likevel støtt attende med svensk hjelp. I 1046 let kong Magnus seg overtelja til å dela riket med faren sin halvbror Harald Sigurdsson til å sleppa ættarstrid. Liksom hendingar i faren sitt siste leveår studde opp om hans «omvending» i kristeleg leid under Gardarrike-utlegdi, har me og liknande ting frå Magnus si siste tid. Snorre seier at han også gjorde krav på England, som no etter ein gong var på det nærmeste verjelaust under kong Ethelred sin veike son, Edvard Confessor. Men etter brev og bod frå kong Edvard gav Magnus opp den tanken, seier Snorre. Snorre fortel og at Magnus fekk ein hard sjukdom og på dødslägjet gav Danmark til kong Svein, noko som Harald Sigurdsson ikkje ville finna seg i seinare. Ei onnor soge seier at Magnus var på jakt då hesten hans vart skrämd og kasta kongen av. Magnus slo hovudet mot ein stein og døydde stutt tid etter. Angelsaksiske annalar (årbøker) seier at Magnus drukna då han skulle stiga om bord på den sterke åtakssfloten som frå Øresund skulle over til England. Det ser såleis ut til at det var brått og ved ei ulukke Magnus miste livet. Magnus sine syrgjande vene, dei norske hovdingane, nekta då å dra over til England, og krigen med Danmark vart førd med liti kraft frå deira side.

Sogone fortel at islendingen Arnor Jarlaskald vitja den norske hirdi ein gong i 1046-47. Arnor er den største av skaldane i dette hundradåret saman med Sigvat Tordsson. Han fekk lov til å bera fram eit lov-kvad (hyllingskvæde) for kongane Magnus og Harald. Som skikken var, byrja han fyrst med å fortelja om sine eigne ferdar før han kom til Magnus. «Dette vert ikkje noko kvad», sa Harald då. Men så kom stiginga då Arnor skildra Magnus sine storverk og folket sin kjærleik. Etterpå fortalte Arnor om Harald sine namngjetne ferder i Russland, på Sicilia, i Hellas, Afrika, Syria og Jødeland. Harald Sigurdsson var sjølv skald og svært godt inne på diktting. Det vart stilt etter dei to kvadi, og Magnus spurde kva frenden meinte om to slike maktige og framifrá kvad. Då sa Harald: «Kvadet til meg vil gå i gløyme boki; men ditt kvad vil minnast så lenge det er nordmenn i Noreg.»

Historikaren Alexander Bugge (1870-1929) ovundrar den unge Magnus Olavsson. Bugge kastar fram den tanken at det andre av heltekvadi om Helge Hundingsbane (dikta i det 11. hundradåret) nett er eit æredikt til Magnus Olavsson. Magnus er den unge Helge som sigrar i alle slag, og kjaerasten Sigrun er siger-gudinna som alltid var på hans side. Kvadet kan gjerne vera dikta av Arnor Jarlaskald, skriv Bugge.

Det er teikn som tyder på at kong Magnus kan ha lært seg å lesa og skriva i Gardarrike. Snorre fortel at han let skriva ei lovlok for Trondheim, kalla «Grágás.» Men det finst ingi merke etter denne boki no.

Kanskje er Magnus Olavsson vår siste konge av Hårfagre-ætti, — før 1905.

Ulvhild, Magnus si litt eldre halvsyster, vart gift med hertug Ordulf av Sachsen, ein gjæv og djerv mann som var i lag med Magnus i storslaget på Lyrskogsheii. Ulvhild er ættmor til Cathinka Gran Askevold, riksråd Ole Monsson

Mjelde, Mons Olaison Mjelde (den beste skeise-lauparen frå Vestlandet) og ymse norske og utanlandske ætter elles. Frå Ulvhild og brordotteri Ragnhild, gift med Håkon Ivarsson, ætta dei fleste fyrstehus i Europa ved år 1900, også vårt eige kongehus.

Son til Ordulf og Ulvhild var hertug Magnus av Sachsen (om lag 1047-1106), gift med prinsesse Sofia av Ungarn, som døydde i 1095. Sidan finn me i denne ættargreini hertugar, hertuginnar, markgreivar, greivar og grevinnar i Tyskland. Greive Siegfried av Orlamünde vart år 1181 gift med prinsesse Sofia av Danmark, syster til kong Valdemar den store. — Så kjem me framover til grevinna Johanna Andersdr. av Eberstein i Braunschweig, fødd om lag 1325 og gift med den danske adelsmannen Niels Ovesson til Asdal i Nørre-Jylland. Deira sonedotter var Johanna Andersdr. til Asdal, 1395-1479, gift med Niels Eiriksson Banner. Ho er kalla hovudmann til Vendsyssel, stod i rang føre sjøle biskoppen i Børglum og hadde 18 born i alt.

Her let me ordet over til Clara v. Hase sine granskingar. Ættarboki i Nørre-Jylland seier at Johanna Andersdr. hadde 6 brør og fekk arv etter dei alle. Stykfaren var hard mot den unge jenta. Men ho var ein rik erving og fekk mange friarar. Riddaren Bonde Due, son til rikshovmeister Jens Due, sigra i friarstriden. Frendane hennar var ikkje huga på å gifta bort den rike ervingen, den siste attlevande i syskenflokkene; men riddar Due fekk henne bort frå borgi med list og heldt brudlaup med henne heime hjå seg. Dei fekk fire born. Men riddaren døydde alt i 1420, og i 1425 gifte fru Johanna seg att med førnemnde Niels Eiriksson Banner, herre til Vinstrup, riksråd og lensherre på Ålborghus. Han døydde i 1447. I dette ekteskapet skulle fru Johanna ha 14 born, seier ættarsoga. Clara v. Hase finn at dette kan umogeleg vera rett. Fru Johanna var alt 40 år ved sitt andre giftarmål. Anten må fødselsåret hennar vera gale oppgjeve, eller sume av dei sistnemnde borni må vera riddar Bonde Due sine.

Fru Johanna til Asdal gifte seg ikkje seinare, men sat på sin ættgard livet ut, høgt æra i samtid og namngjeti i ettertid. Når ho reid ut, hadde ho 24 sveinar med seg. På den gravsteinen dotti-ri fru Helena let reisa, står ættarvåpenet til fru Johanna og Niels Banner.

B.

Så attende til tidi etter dei store folkevandringsane i Europa.

Den første historisk sikre av dei svenske kongane er Eirik Sigersæl, død 994, konge over Svarake, og ein av fru Askevold sine ættarfedorar. I eit stort slag slo han den danske åtakssflunken som Harald Blåtonn hadde sendt. Jomsvikinge-ne, under førarskap av Styrbjørn den sterke, verson til kong Harald, tapte her for fyrste gong, og Styrbjørn fall. Sonen til Eirik var Olav Skottkonung, far til dronningane Ingegerd i Gardarrike og Åstrid i Noreg. Han lagde under seg Götarike i sud. Kring 1100 var også landslutene i nord komne inn under riket.

Det er sagt at dronning Ragnhild Haraldsdtr., mor til Harald Hårfagre, var dotterdotter til kong Harald Klakk i Jylland, han som kalla misjonæren Ansgar dit for di han vona og venta hjelp av dei kristne hovdingar i Tyskland mot andre småkongar. Harald Klakk var og far til Tyra Danebot som vart gift med kong Gutorm den gamle og fekk reisa muren Dannevirke mot fiendar i sud. Gutorm, i avstyting Gorm, greid-

Catharina Askevold

Frå side 9

de å samla heile Danavelde (Danmark). Han var av Knytlingane, ætta frå segnkongen Knut. Gorm den tullte var han kalla på sine gamle dagar då hans kjæraste son, Knut Danaast (dei danske sin kjærleik), var fallen. Men tullut er ikkje den man som greier å samla eit sterkt rike. Sonen Harald Gormsson Blåtonn reiste store minnesteinar over Gorm og Tyra. Gunnhild, dotter deira, var gift med kong Eirik Blodøks. Harald Blåtonn innførde kristendomen i landet sitt. Svein Tviskjegg, son hans, tok også kongedømet i England etter krig og herjing. Knut den mektige, heidra av keisar og pave og konge både i England, Danmark og Noreg, var hans framifrå duglege son. Knut sin systerson Svein Ulvsson var ættfaren til ei ny dansk kongsætt. Til den høyrde dei tri store kongane Valdemar den store og sønene Knut og Valdemar Siger.

Også Rognvald Mørejarl, ættfar til Orknøyjarlane gjennom fleire hundrad år, og Håkon jarl den mektige på Lade er av ættarfedrane til Catharina Askevold. Rognvald vart drepen av to av Harald sine søner som var ovundsjuke på hans store makt. Hertug (d.v.s. herførar) Robert I i Normandie, gift med franskekongen si dotter og død 926, er i norske og islandske soger sagd å vera den same som vikinghovdingen Ganger-Rolv, son til Rognvald Mørejarl. Men danske sogneskrivarar seier at han er den same som dansken Rollo, og tykkjest hava gode grunnar for det. Frå honom ætta hertug Vilhelm Bastard som lagde under seg England i 1066 og fekk ei stor ætt av engelske kongar.

Av andre storfolk millom ættarfedrane nemner me først den modige og våpendjerve Harald Godvinsson som felte Harald Hardráde ved Stanford bru utanfor York i 1066, men sjølv fall i striden mot Vilhelm Bastard (seinare kalla landvinner) knapt ein månad etterpå. — Njål, bror til Øyvind Skaldaspillar, er ein annan av fedrane. Frå honom ætta og den svenske kongen Inge Steinkjelsson.

Me held fram i ætte- og fyrsterekka:

I. Carolus Magnus (Karl den store) 742-814. Han var 1,95 m høg og ein kjempesterk mann både lekamleg og åndeleg. Han samla Tyskland, var herre over Frankrike og Italia og heldt maurarane (arabarane) kring Millomhavet i age. Frå hans tid av kan me tala om det første verkelege by-samfunn med pengehushald kring i Europa. Joledag i året 800 vart han krynd til keisar av paven, sikkert utan Karl sitt vitande og hans vilje. For dette var eit merke på at det var Gud og hans varamenn, presteskapet, som hadde gjeve Karl denne æra. Nesten 200 år seinare byrja den harde og langvarande maktstriden millom keisar og pave, som førebels lykta med pavedømet sin siger. Keisar Ludvig I den gudelege, son til Karl, døydde i 840. Sønene kunne ikkje semjast, og Karl sitt store rike vart i 843 skift i tri.

[I. Alfred den store, 849-901, greidde å samla ein ut av England i 871 og halda norske og danske ikingar i age.

II. Welf I, ættfar til keisarhuset Welfane. Juthlith, dotter hans, vart gift med keisar Ludvig den gudelege. Fleire av deira etterkomrarar vart ongar i Italia.

V. Rurik (Rørek), han kom saman med brørne ne skipa det svenske riket Gardariske (Novgorod) ved Østersjøen i 862. Han og hans fylgjevarar var kalla russar, som kanskje tyder: ienn frå Roslagen i Sverige. Jaroslav I, også orfyrste av Kiev, var gift med den svenske Inggerd Olavsdotter og ei tid fosterfar for den un-

ge Magnus Olavsson.

V. Keisar Leo IV Filosofen styrde i Byzanz (Konstantinopel).

VI. Henrik I Fuglefangar levde 876-936 og var konge og sidan keisar i Tyskland. Etter han i slektsrekka kom dei tri dugande og mektige keisarar med namnet Otto (I, II og III).

VII. Mieszko II, konge av Polen, gift med Richiza, dotterdotter til keisar Otto II i Tyskland.

VIII. Robert den sterke, greive av Orleans, Auvergne og Nevers. Han er også ættfar til det franske kongehuset Capetingane som styrde radt til den store franske revolusjonen.

IX. Andreas I, konge av Ungarn 1046-61.

X. Wratislav I, den fyrste kongen i Böhmen.

Norsk språkråd

Vestmannen før upplyst i Norsk språkråd at Rådsmøtet i januar vedtok å skipa ein språkrådpriis for god sakprosaskriving. Prisen skal skiftevis etlast til ein målskrivande og ein bokmållskrivande. Fyrste uteplingi vert i 1992, og den fyrste prisen skal gå til ein som skriv bokmål.

Språkrådmøtet kom òg med ei fråsegn um at morsmålsfaget må styrkast både i lærarupplæringi og i fyrrskulelærarupplæringi.

Norsk språkråd gjorde ingen rettskrivingsvedtak på årsmøtet i 1991. Etter det som tidlegare er vedteke i Rådet, skal rettskrivingsspursmål opp berre på fjerde kvart årsmøte. Og slike spursmål kjem upp i 1992.

So langt språkrådkontoret.

I Vestmannen hev me blada gjennom årsmeldingane frå Norsk språkråd, og siste rettskrivingsvedtaki er frå 1987. Men i 1988 godkjende Rådet ordet anbod i nynorske skuleordlistor (jamsides tilbod). Når rettskrivingsspursmål komande år skal opp att, er det all rimeleg grunn til å venta og krevja at vårt mål får den same liberalisering i norsk leid som bokmålet for 20 år sidan fekk i dansk. Bokmålsseksjonen sette alt på det fyrste vanlege møtet i Norsk språkråd ned eit serutval med Eyvind Fjeld Halvorsen til formann, og serutvalet vedtok 8.5.72 dei liberaliseringar som Kyrkje- og undervisningsdepartementet seinare strødde sand på. A-endingane kunde i hovudsak atter utelatast både i namnord og gjerningsord, og -et-endingi fekk nytt rom i fortid og fortids partisipp.

Skulde det ikkje no i det minste av demokratiske grunnar vera vår tur? Kanskje er norsk-målsfolk for måtehaldne med å senda oppmødingar til Norsk språkråd?

I alt kr. 2125,-

Me takkar gjevarane
VESTMANNEN
Helge Liland
5065 Blomsterdalen
Bankgiro: 8401.21.43027
Postgiro: 4256392

Ting EG du òg!

Meldingsblad for N M U

I EG, - bladet åt Målungdomen finn ein målpolitiske artiklar av alle slag som millom anna tek fyre seg grunnlaget for målreising i Noreg.

Send 100,- kroner til postgirokontonr.:
0823 0943010,
so fær du EG i eit år.

Norsk Målungdom, Nordahl Bruns gate 22, 0165 Oslo 1, Tlf. 02-364043

«Språklig Samling» med sitatfusk

I Vestmannen nr. 10-1989 fortalte meldaren vår um eit vellukka i-målskurs som målungsdomen skipa til i Sogndal i november 1989. I den utførlege meldingi heitte det m.a. at «Deltakarane kosa seg med å riva i fillor målet i eit innlegg som hadde stade i «Språkleg Samling».

Bladet «Språklig Samling» nr. 3/4-1990 hev uppdaga meldingi um i-målskurset. Men i «Språklig Samling» hev den attgjevne setningi vorte til at «Deltakarane kosa seg med å riva i fillor eit innlegg . . .». Bladet gjer seg lysteleg yver dette, som det nok og hadde vore grunn til, dersom det var sant. Men sitatfusk er sitatfusk.

★ ★ ★

Elles dryftar målblandingsorganet vedvarende spusmålet um ikkje **korleis** bør heita **hvoren**. Dette er sjølv sagt eit mykje tankevekkjande og dagnært spusmål, men —.

erimot skal me vera samde med bladet i at truleg minst 3/4 av folket i Noreg segjer **ho** eller **hu** (eller **a**). Sant nok segjer både ekte bergensrar og sume andre **hon**. Men likevel.

Svenskane segjer du

I siste **Språkvård** (nr. 4/1990), kvartalsbladet til Svenska språknämnden, skriv John Takman at svenskane i aukande mun hev lagt burt stiv og avstengjande **ni**-form i tiltaile. Dei segjer i staden **du**. Dette hev lenge vore vanleg her til lands, og t.d. Eivind Vågslid hevda at det alltid hev samsvara best med norsk talegjerd. I eit redaksjonelt opningsord til Takman-artikkelen heiter det at millom «ein del ungdomar» på 80-talet var det eit ny-uppflo av ni-form til ukjende. Noko meir um dette fær me ikkje høyra.

John Takman (f.1912) er dr. med og yverrekjar. Han skriv at i dag segjer folk «nästan alltid» **du**, og han tykkjer du-formi er «paraktisk, trevlig och inte sällan värmände». Elles fortel han at du-formi greip um seg i Frankrike etter revolusjonen, og du-formi hev vore meir vanleg i DDR enn i Vest-Tyskland.

Jarl

Han sende kladden

Frå side 7

mykje vetugt å fortelja um i «Hesteboka».

Boki er på 192 sidor med stive brede og hugtakande bilete utanpå, eit islandshesteføl i fullt tan, og ein stor blid varmlodshest kjem mot lesaren. Bileti syner dagens spennvidd i hestehaldet her i landet, og eg gledde meg til å opne boki. Me har utan tvil bruk for røyndomsnær rettleiding um bruk og

Til side 12

Verdfulle bøker frå Norsk Bokreidingslag

Eigil Lehmann: Ettirrakstur. Dikt.

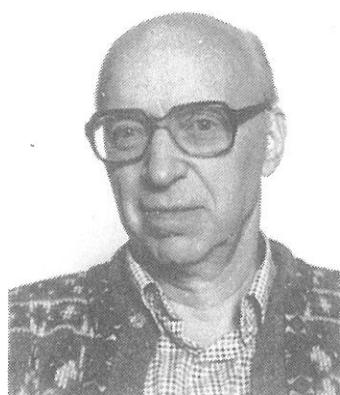
Her stig ein djerv og ordhag skald fram med fin lyrikk, i målbunad og formverk som byggjer bru til norrøne fremdemål i vest. Her er både norrøna og Aasen-mål, og alt er fulltonande.

Kr. 140,-.

Eigil Lehmann: Reise det som velt er.

Ei utvald artikkelsamling, um norrøn målbygning og målbunad, um islandsk og færøyskt mål, um strilamål — og um korleis skriftmål og tungemål er bodberalar millom menneske. I tillegg hev boki ein forvitneleg bibliografi um Lehmanns forfatterskap, sett opp av fyrtteamannensis, dr. philos. Jarle Bondevik.

Kr. 115,-.

Jostein Krokvik: Galgiholm.

Umslagsteikning av Leif Raa.

Jostein Krokvik er på sogegrunn i denne dokumentarromanen, på slutten av 1600-talet og først på 1700-talet. Alle personnamn er autentiske, og stadnamn, årstal og hendingar hev forfattaren henta i arkivfaste kjeldor. Og i skildringane avløyer dokument og fantasi einannan. Me er i Nordfjord, men mest på Sunnmøre.

Kr. 150,-. (I band).

SERTILBOD:

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga.

I samband med 100-års minnet for professor Gustav Indrebø sist haust vil Norsk Bokreidingslag gjeva eit avslag på kr. 100,- til studentar og skulelevar som ynskjer å kjøpa dette standardverket um den norske målsoga. Tilbodet gjeld ut 1990.

Kr. 150,-.

Skriv til:
NORSK BOKREIDINGSLAG
Postboks 2672
5026 Bergen-Møhlenpris

MARØY LARS BJARNE
ELISMARKEN 14
5034 Y LAKSEVÅG
ANTALL EKS 1

ISSN 0800-8647

Han sende kladden

Frå side 11

stell av hest, for det er rett som Vangen skriv: «Det er i Norge i dag nesten to generasjoner av folk uten bakgrunnskunnskap om bruk av hest, og hestens krav til miljø og stell». - Og Odd Vangen og medforfattarane hans har mykje hestekunnskap å bera fram: «Alle hester burde tilbringe et par måneder (for året) på beite . . . uten sko . . . hovene blir friere, og blodsirkulasjonen bedre. — Halm kan være viktig som fyll-før, og hel halm brukes som før for å øke beskjæftigelsen hos hester som står mye inne. — Det frarådes å kjøpe unge eller udresserte hester til barn». osb. Best er bokane «Raselære» (med gode bilete), «Fruktbarhet», «Helse og sjukdommer» og «Bruk av hesten».

Boki har prent som er god å lese, men elles vantar ho ei reinsande hand. Dei store teikningane ved kvar bok er lite forteljande og gjev boki ein gisten utsjånad. Norsken er ei grå blanding av klukkardansk og klassekampbokmål. Slike framord som «optimal», «maksimere», «estimere» og «tendere» vert brukt utan grunn. Dårlege segjemåtar lik «hesten forbøytes i hal-sen», «det hele avheles» og «lett forgjærbare næringsstoffer» førekjem tids. Einskilde bolkar har svolle for mykje upp, og i «Generell husdyravl» kjem forfattaren heilt ut på viddone. Han veit at hestekunnskap ikkje lenger går frå foreldre til born, og lell gjer han lite for å taka vare på norske ord og vendingar, medan det t.d. vert nemnt at det å prøve ei merr for hingst heiter «teasing» på engelsk, og han nyttar fast ordet «orm» når det er tale um innvolsmakk.

Ustødt mål har gjort at sume ut-

greidingar har vorte uskjønlege, i farten kjem eg på utgreidingi um surstoffstrøng hjå hest, og det same hender når det er ålvorlege prentefeil utan at dei skal lastast bokskrivaren. Kor förslaget «bommullsfrøhøy» høyrer heime i denne samanhengen, skal vera usagt. Denne meldaren har i alle fall aldri hørt um eit sovor i förslag.

Men sjeldan er eg usamdi i dei faglege påstandane i «Hesteboka». Lat meg berre nemne eit par av etterhaldi eg har. Vangen skriv at «hester som ikke holder mål i konkurrancesammenheng, kan være ypperlige hobby- og fritidshester.» Ja, dei KAN vera det, men tyske undersøkjingar syner at avfallet frå eit einsidigt sportshestal vert ubrukeleg som fritidshestar. — Og ein annan stad påstår «Hesteboka» at «kaldblodstraveren er Norges største rase». Det er rangt, for kaldblodstråvaren er ingi rase, han er ei grein av dølahesten.

Eg er klår yver at alderen på hestane no til dags som oftast står å lesa i vasstette papir, og ikkje som i gamle dagar då hestehandlarane laut lesa alderen på dyri ut or tennene. Men heilt å sløyfe læra um endringi i tennene frå år til år tykkjer eg er stussleg, det er morsamt og nyttaut på ein slumpr a kunne slå fast alderen på ein framand hest.

Eit stort lyte ved boki er at fagordliste ikkje finst. Og understrekkingi av ord er ikkje fylgjerett. Kvifor skal ikkje «kålrot» strekast under når gulroti og poteten fær strek?

Og likevel, avdi eg kjende til sumt frå fyrr, hadde «Hesteboka» mykje å gjeva meg, for ho er ikkje ubrukeleg, berre uferdig, det er ein kladd, og fram til kladden vert retta har me på norsk ikkje fenge nokor avløysing åt «Boken om hesten» frå 1961. Det er eit framifrå verk, skal eg fortelja deg.

Arne Horge

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen

Torggaarden, Strandkaien 2, 5000 Bergen

BUNADSØLV — POKALER — PREMIER

Vi har gaver
for alle anledninger

magnus aase A/s
gullsmed

Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

Din lokale
storbanks
FOKUS Bank